

Polonya'nın Tarihi Coğrafyası*

The Historical Geography of Poland

Abulhalik BAKIR** Ebru Emine OĞUZ***

Öz

Tüm bilimler, zaman zaman diğer farklı bilim dallarından yardım alarak ilerlemektedirler. Bu durum tarih ve coğrafya için de geçerli olup, iki bilim dalı arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Yaşanan olayların aktarılmasında, açıklanmasında insan, mekân olgularının önem arz etmesi nedeniyle, söz konusu iki disiplin arasında daima alışveriş gerçekleşmektedir. Bu noktadan hareketle tarihin coğrafyasız, coğrafyanın ise tarihin desteği olmadan var olamayacağı açıktır. Zira zaman ve mekân bütünleşmiş kavramlar olup, onları birbirinden soyutlamak mümkün değildir. Tarih araştırmacılarının, olayları değerlendirirken yanlışlıklara sebep olmamak amacıyla coğrafi koşulları mutlaka göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Çünkü bir ülkenin fiziki koşulları, bitki örtüsü, iklimi, yeraltı ve yerüstü kaynakları o ülke halkını sosyal, ekonomik, dini, siyasi ve kültürel açılardan doğrudan etkilemektedir. Örneğin, bir ülkenin denize kıyısının bulunması ya da Polonya gibi geniş bir nehir ağına sahip olması, ülke nüfusunun yaşam şekline, dolayısıyla da ekonomik ve kültürel yaşamına yansımaktadır. Bunun yanı sıra sahip olunan yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, ülkelerin refah seviyesini belirlerken, düşmanlıkların artmasına neden olarak, savaşlara yol açabilmekteydi. Kısaca, coğrafi faktörler sonucunda ortaya çıkan olanak veya olanaksızlıkların, olumlu ya da olumsuz yönlerden tarihi olayları büyük ölçüde etkilediğini ifade edebiliriz. Ağırlıklı olarak yabancı kaynaklar kullanılarak hazırladığımız

* Bu makale “14. ve 15. Yüzyıllarda Polonya Krallığı (Siyasi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yönden” adlı doktora tezinden türetilmiştir

** Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-posta: abdulhalik.bakir@bilecik.edu.tr. Orcid No: 0000-0002-4436-5322.

*** Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-posta: ouzebru2000@gmail.com. Orcid No: 0000-0002-1653-3325.

bu çalışmamızda, Polonya'nın tarihi coğrafyasının yanı sıra bazı önemli tarihi yerleşim birimlerini de ele almaya çalıştık.

Anahtar kelimeler: Merkezî Doğu Avrupa, Polonya, tarihi coğrafya, nehir, kent.

Abstract

All types of sciences progress sometimes by getting help from other different branches of sciences. This is also true for history and geography; there is a close relationship between these two disciplines. Due to the importance of the terms of human, time and place in transferring and explaining the events, there is always an exchange between these two disciplines from this point of view, it is so clear that history can not exist without the support of geography, as does the geography. Because, time and place are integrated concepts and it is not possible to abstract them from each other. While evaluating the events, historical researchers have to take into account geographical conditions in order not to cause any mistakes. As the physical conditions, vegetations, climate, underground and aboveground resources of a country directly affect the people of it in social, economic, religious, political and cultural aspects. For instance, if a country had a coastline or river network such as Poland, this directly would reflect to the life style of the population of that country and hence to its economical and cultural life. In addition to that, the underground and aboveground wealthness could determine the welfare level of the countries and these possessions could of course cause increasing about the hostilities, thus lead to wars. Briefly, possibilities or impossibilities that emerged as a result of geographical factors have greatly affected historical events, either positively or negatively. In this study that we mainly prepared using foreign sources, we tried to deal with some important historical Settlement as well as the historical geography of Poland.

Keywords: East Central Europe, Poland, historical geography, river, city.

Tarihi Coğrafya

Coğrafya, İskenderiyeli Yunan matematikçi, coğrafyacı ve astronom Claudius Ptolemy (M.S.100-170) tarafından dünyanın, içerdiği tüm olgularla birlikte bir resimde temsil edilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Ptolemy'ya göre dünyamızın nasıl konumlandığı, doğası, kentleri, dağ sıraları, ana nehirleri gibi özelliklerini ele alması, söz konusu bilim dalının ayırt edici unsurlardır. Ptolemy ayrıca, coğrafyanın görevinin, tüm bu özelliklerin birbiriyle uyum ve oranlarını

araştırmak olduğunu belirtmiştir (Ptolemy, 1991: 25). Buna paralel olarak tarihi coğrafya ise çeşitli yönelim, verilerin incelenmesi ve uygun bağlamsal anlayışın oluşturulmasını gerektirmektedir (Jakle, 1980: 3). Tarihi coğrafya, coğrafi koşulların tarihsel olaylar üzerindeki etkilerini inceleyen hem yeni, hem de eski addedilebilecek bir bilim dalıdır. Tarihi coğrafyada, coğrafyaya ilişkin daha eksiksiz bilgi ve anlayışa ulaşmak için tarihçilerin elde ettikleri verilerden yararlanılmaktadır (Geographical Association, 1932: 40). Coğrafyanın araştırma konusu olan, toplumların yeryüzündeki dağılımları, yaşam biçimleri, çeşitli ekonomik ve kültürel faaliyetleri tarih biliminin inceleme alanıyla müşterektir. Bir tarihi oluşumun net bir şekilde anlaşılabilmesi, insan topluluklarının yaşadıkları bölgelerde hayatlarına etki eden coğrafi şartların bilinmesiyle gerçekleşmektedir. Zira coğrafi faktörler daima tarihe katkıda bulunarak, gelişimine yön vermişlerdir. İki bilim dalı arasındaki ortaklığı tarihçi Zeki Velidi Togan kısaca şu şekilde özetlemiştir: “*Coğrafyanın tarihe yardımcı bir ilim olması izaha muhtaç değildir. Coğrafyaya dayanmayan bir tarih kitabı tarih değil, roman sayılır*” (Togan, 1985: 22).

Orta Çağ’da Avrupa Coğrafyası

M.S. V. yüzyılda Avrupa kıtası ana hatlarıyla bugünkü ile hemen hemen aynı olup, sadece detaylarda bazı değişiklikler mevcuttu (Pounds, 1990: 12). M.S.VI. yüzyılda, yazılı tarihin başlama sürecinden yaklaşık yarım milyon yıl öncesinde bu kıtada çok çeşitli insan grupları yaşamaktaydı (Pounds, 1990: 9). O dönemlerde de tıpkı şimdiki gibi Atlantik kıyılarından doğuya uzanarak Rusya’daki ovalar ile birleşen alabildiğince geniş düzlükler mevcuttu. (Pounds, 1990: 20). Kuzeye doğru olan, belli belirsiz orman örtüsü altındaki plato ise adım adım İskandinavya ve Batı Britanya’nın dağlık bölgesiyle birleşmişti. Kıtanın güneyinde Almanya, Bohemya¹ ve Polonya’dan Ukrayna’ya doğru genişleyen alan, Fransa’nın merkezinden başlayarak tüm yol boyunca sık, ancak düzensiz şekildeki tepelerle çevrelenmişti (Pounds, 1990: 12). Bahsi geçen tepelerin arasında, yer kabuğunun hareketleri ve nehirlerin neticesinde oluşan erozyonların meydana getirdiği boşluk ve deltalar bulunmaktaydı. İnsanoğlunun göç rotasını belirlemiş olan bu yollar, aynı zamanda dönemin

¹ Bohemya: Çek Cumhuriyeti’nde bir bölge (Iggers, 1992: 18).

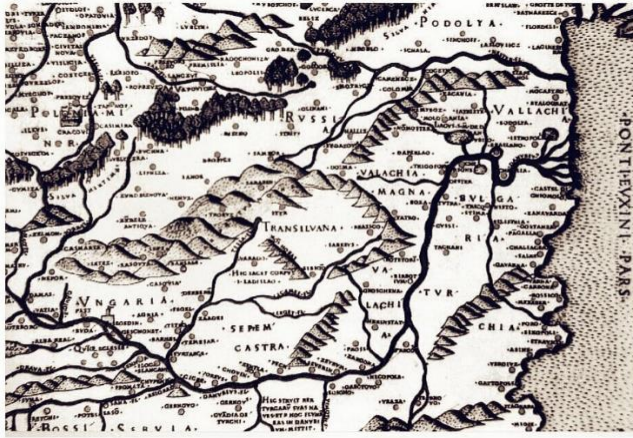
küçük çaplı ticari hareketlerinin gerçekleştiği alanlardı. Bu tepe ve platoların güneyinde ise tıpkı günümüzde olduğu üzere o süreçlerde de aşılması güç bir engel teşkil eden Alp Dağları yer almaktaydı (Pounds, 1990: 13). Tarih öncesi insanların hemen hemen hiç ulaşma imkânına sahip olmadığı bu dağlık alanların toprakları fazla verimli olmasalar da, minareller açısından oldukça zengindi. Özellikle demir ve farklı cevherlerin bulunduğu bölgeler, bu sebeple klasik dönem ve ortaçağda sıklıkla yerleşim yeri olarak tercih edilmişti (Pounds, 1990: 14). Aynı süreçte Avrupa kıtası, sahip olduğu orman örtüsünün büyük bölümünü yitirmiş, ancak işlemeye elverişli olmayan arazilerdeki ormanlık alanlar varlığını sürdürebilmişti (Pounds, 1990: 16).

Orta Çağ'da Polonya Coğrafyası

Batı Avrupa'nın, doğu sınırında yer alan ve Doğu Avrupa'ya geçişteki son ülkesi olan (Pawłowski, 1930: 5) Polonya², geometrik açıdan değerlendirildiğinde kıtanın hemen hemen merkezinde bulunmaktadır (Pawłowski, 1930: 3). Doğudan batıya genişliği 689 kilometre, kuzeyden güneye ise 649 kilometre olan bu ülkenin toplam yüz ölçümü ise 312.680 kilometrekaredir (Worldmark Encyclopedia, 2004: 398). Günümüzde yüzölçümü açısından Avrupa'da altıncı sıradaki Polonya, eski dönemlere bakıldığında 1 milyon kilometrekare ile kıtadaki en geniş ülke pozisyonunda olsa da, tarihindeki pek çok bölge, bugün ülke sınırlarının dışında yer almaktadır (Biskupski, 2000: 1).

² Polonya'da coğrafyacılığın başlangıcı, Rönesans Dönemine, özellikle de Kraków Akademisi bünyesinde gelişen entelektüel hareket sürecine dayanmaktadır. Bu noktada ise iki çalışma önem arz etmektedir: İlki Jan Długosz tarafından yazılan 'Choronographia regni Poloniae', diğeri Maciej Miechowita'nın (Maciej z Miechowa) kaleme aldığı, 1517 yılında basılan ve Doğu Avrupa'ya dair en iyi ana kaynak niteliğindeki 'De duabus Sarmatiis' dir. Haritacılık ve yüksek skalaya sahip ilk haritanın hazırlanması da aynı zaman dilimine denk gelmektedir. 1:1.260.000 ölçekli ilk Polonya haritasını çizen Bernard Wapowski olmuştur. XVI. ve XVII. yüzyıllar ile birlikte Polonya'da coğrafya ve kartografya alanında da önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Kostrowicki, 1956: 441).

Toplam sınır uzunluğu³ karadan 2.788 kilometre, denizden ise 491 kilometre olan Polonya'nın ortalama yüksekliği 173 metre olup, yüzde 75.4'ü deniz seviyesinden 200 metre daha aşağıda konumlanmıştır. En yüksek noktasını teşkil eden Rysy Dağı⁴(2.499 m), Slovakya sınırındaki Tatra⁵ dağlarına dahildir (Worldmark Encyclopedia, 2004: 398). Göllere yakınlığına göre şekillenmiş olan ülkenin coğrafi koşullarını dünyanın diğer bölgeleriyle mukayese etmek zordur. Çünkü Polonya'nın, Avrupa yarımadasının doğusundaki konumu Atlantik ve Baltık⁶ Denizlerinin etkisiyle zaman içerisinde değişime uğramıştır (Davies, 2005: 34).

Wapowski'nin 1526 yılında çizdiği harita⁷

Kuzeyinde Baltık Denizi bulunan Polonya'nın, kuzeydoğusunda Rusya, Litvanya, Belarus ve Ukrayna ile güneyinde Slovakya ve Çek

³ II. Boleslaw (1042-1081), Polonya tarihindeki önemli yöneticilerden biridir, hatta bir efsaneye göre ülkenin sınırlarını belirlemek amacıyla Dinyeper, Elbe ve Saale nehir yataklarına demir tozları döktürdüğü söylenmektedir (Dabrowski, 2014: 21).

⁴ Rysy Dağı: Krakow'un 100 kilometre güneyinde yer alır (Dunette ve Leanen, 1997: 10).

⁵ Tatra dağları: 64 kilometrelik Slovakya sınırı boyunca uzanan bu dağlar (Lerski, 1996: 598), Karpatların en yüksek noktasıdır (Biskupski, 2000: 2).

⁶ Baltık Denizi: Kuzey Avrupa'da 53° ile 66° kuzey enlemleriyle 20° ile 26° doğu boylamları arasında yer almaktadır (Voipio, 1981: 1).

⁷ XVI. yüzyılın en ünlü kartograflarından olan Bernard Wapowski'ye ait olan bu haritanın orijinali Viyana'da bulunmaktadır. Harita 1526 yılı, Karadeniz üzerinde yer almakta olan Polonya-Litvanya devletini göstermektedir (Chowaniec, 1955: 2).

Cumhuriyeti ile, batısında ise Almanya ile komşu olduğu sınır Südet⁸ ve Karpatlar yer almaktadır (Pawłowski, 1930: 5). Karpatlar, ülkeyi güney yönünde Slovak ve Çek Cumhuriyeti'nden ayırmaktadır (Biskupski, 2000: 1). Ülkenin güneyinde bulunan Beskid⁹ ve Südetler'e doğru uzanan Karpatlar, tıpkı Bavyera¹⁰ Alpleri ya da Fransız Pireneleri¹¹ gibi etkili bir bariyer oluşturmakta, kuzey yönünde ise bu kez Baltık kıyıları benzer etkiyi göstermektedir (Davies, 2005: 31). Ancak yoğun ormanlık yapısı nedeniyle mevcut dağ geçişlerinde Südet sınırı Karpatlardan daha belirgindir (Pawłowski, 1930: 5).

Ülkenin kuzey bölümü 6 bin adet gölün bulunduğu göller bölgesinden, güney bölümü ise oldukça bereketli geniş ve mineral bakımından zengin topraklardan oluşmaktadır (Worldmark Encyclopedia, 2004: 398). Odra'ya giden tüm yol boyunca uzanan buzul kalıntılarının oluşturduğu göller Polonya'yı denizden uzak ve kendi içine kapalı tutmaktaydı. Göllerle ünlü olan Pomorze¹², Mazuria¹³ ve Litvanya bölgesinin (Biskupski, 2000: 2) oluşturduğu kavis çevresinde yerleşim oldukça seyrekti. Buna karşın, XII. yüzyılın başlarında Polonya'nın kuzey sınırının bu göllerinin kenarında olması hayli ilginç bir husustur (Davies, 2005: 55). Bunlara ilaveten, kuzeydoğu köşesinde Litvanya'nın bulunduğu, az evvel de belirtildiği üzere kuzey sınırı Baltık Denizi tarafından şekillendirilen ülkenin doğusunda ise Rus yerleşim bölgesi Kaliningrad oblastı yer almaktadır (Biskupski, 2000: 1).

Orta Çağ boyunca ve modern çağın ilk dönemlerinde, Orta Avrupa'da uzun mesafeli nakliyelerin sağlanabilmesi açısından nehirler büyük önem taşımaktaydı (Pounds, 1990: 20). Güneyden kuzeye, güneydoğudan kuzeybatıya doğru akan ve gerek zaman içinde, gerekse insanoglu vasıtasıyla

⁸ Südetler: Orta Avrupa'da bir dağ zinciridir. Almanya'nın doğusundan Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne kadar uzanmaktadır (Stanturf ve Madsen, 2005: 610).

⁹ Beskid: Karpatların, Alp dağlarından Balkan Dağlarına uzanan, yaklaşık bin 300 kilometrelik bölümü (Trzeciak, 1972: 119).

¹⁰ Bavyera: Almanya'nın güneydoğusunda bir eyalettir (Merkel, 2012: 9-10).

¹¹ Pireneler: Gaul'u İspanya'dan ayıran, Atlantik'ten Akdeniz'e uzanan dağ zinciri (Lempriere, 1826: sy).

¹² Pomorze: Deniz kıyısında yaşayan halk manasına gelmektedir (Davies, 2005: 27).

¹³ Mazuria: Vistül nehrinin doğusunda yer alan 2 binden fazla gölün bulunduğu kenttir (Nagel's Encyclopedia, 1989: 323).

yönü değişen bu nehirlerin sayıları da oldukça fazla idi (Pounds, 1990: 12). Polonya'nın sahip olduğu söz konusu nehir sistemi daha ziyade boylamsal eksene dikkati çekmektedir. Batı sınırını net bir şekilde belirleyen Odra¹⁴(Oder), Batı Neisse¹⁵(Lusetyan Nyssa) nehirleri tarih boyunca, özellikle ekonomik anlamda ülkeye bazı avantajlar sağlamıştır. Oldukça düzgün bir şekilde akarak Baltık Denizi'ne dökülen nehir hattı, dağlar ve deniz arasındaki dar boşluğu doldurmaktadır. Polonya'nın önemli nehirleri arasında bulunan Vistül, Bug¹⁶ ve Warta¹⁷ da yukarıda bahsedilen nehir hattı gibi Baltık Denizi'ne dökülmektedir (Worldmark Encyclopedia, 2004: 398). Ülkenin bir diğer önemli akarsuyu olan Dinyester'in çok sayıdaki kolu ise Podolia¹⁸ plato arazisini baştanbaza kesintisiz olarak bölmektedir (Davies, 2005: 32). Bug nehri, Polonya'dan Rusya'nın dışına doğru olan iki büyük yola adeta siper durumundaydı. Bu yollardan biri kuzeyde, Varşova-Moskova tren yolunu izleyen Mińsk yükseltisi boyunca uzanan yol; diğeri ise daha güneyde bulunan, Lwów (Lviv)¹⁹ ve Kiev'i Kraków ile bağlayan eski karayoluydu (Davies, 2005: 31).

52°Kuzey enleminde bulunan Varşova, merkez noktası kabul edildiğinde üç ay süren yaz mevsimi boyunca güneş ışınları oldukça güçlüydü. İklimi karasaldı. Ocak ayındaki minimum günlük sıcaklık ortalaması -3°C. Temmuz ayında ise 19°C idi. Yıllık yağış miktarı az olmamakla beraber, bilhassa Mayıs-Ağustos ayları arasındaki tarım mevsiminde 11inçti. Kar örtüsü 60 güne,

¹⁴ Odra üzerinde, 14. Doğu enleminde. Avrupa kıtasının genişliği 200 mildir (Davies, 2005: 31).

¹⁵ Neisse nehri: Çek Cumhuriyeti'nden doğan ve Alman Zittau şehrinin 54 kilometre yakınından geçerek Polonya-Almanya sınırında son bulmaktadır (Allen, 1957: 17).

¹⁶ Bug nehri: Ukrayna'nın ortasından batı kesimine doğru akan bir nehirdir. Narev nehrinin sol koludur. Bug, Ukrayna-Polonya ve Polonya-Beyaz Rusya sınır hattından geçerek Polonya içlerine akar ve burada Narev'e bağlanır (Verwijmeren-Wiering, 2007: 145).

¹⁷ Warta nehri: Uzunluğu 808 kilometre ve havza alanı ise yaklaşık olarak 54.500 kilometrekaredir. Odra nehrinin en büyük sağ kolu (Zielinski, 2017: 2) ve Wielkopolska'nın ana su kaynağı olan nehir, Częstochowa, Sieradz, Kolo, Konin, Srem, Poznań, Gorzów Wielkopolska boyunca akmaktadır (Lerski, 1996: 642).

¹⁸ Podolia: Güneybatıda Dinyester, kuzeyde Volhynia bölgesi, doğuda Boh nehri ile birleşen tarihi coğrafik bölgedir. Bereketli topraklara sahiptir (Lerski, 1996: 448).

¹⁹ Lwów (Lviv): Peltew nehri üzerinde yer alan kozmopolit yapıya sahip olan kent, Galiciya ve Batı Ukrayna'nın tarihi merkezidir (Lerski, 1996: 319).

nehirlerdeki buz 40 güne ve tarım mevsimi 180 güne kadar sürebilmekte; kış ayları da ağırlıklı olmak üzere yılda 150 gün bulutlu geçmekteydi. En düşük verimli topraklara sahip olan Varşova'nın yanı sıra Aşağı Śląsk ve Małopolska'da kışların daha kısa, güneşin daha parlak olduğu bol yağışlı, bereketli arazilere sahip, tarım mevsiminin ise 225 güne ulaştığı bazı bölgeler bulunmaktaydı (Davies, 2005: 33).

Krallığın bitki örtüsü, Avrupa kıtasının diğer tüm ülkeleriyle hemen hemen benzer özellikleri göstermekteydi. Ülkenin güneydoğusundaki kayın ağacı hattı, Vistül havzasından Karpat Dağı eteklerine dek uzanmakta; aynı yönde bir meşe ağacı dizisi de bulunmakla birlikte, bu hat diğerine nispeten biraz daha doğuda yer almaktaydı (Davies, 2005: 33). En ünlüsü, ülkenin kuzeydoğusunda bulunan ve Belarus ile paylaştığı, 'eşsiz' olarak nitelendirilen Bialowieża bölgesiydi. Arasında 500 yıllık meşe ağaçlarının da bulunduğu bu bölge, 5 bin çeşit bitki ve 10 bin çeşit hayvan türünün yanı sıra kıtadaki nadir bizon türüne de ev sahipliği yapmaktaydı (Biskupski, 2000: 2). Oldukça geniş olan hayvan çeşitliliği XX yüzyıla kadar muhafaza edilmişti (Davies, 2005: 33).

Coğrafi koşulları hemen hemen diğer Doğu ve Orta Avrupa ülkeleriyle benzer özelliklere sahip olan Polonya, bir bölümü her ne kadar günümüzde ülke sınırlarına dâhil olmasa da pek çok önemli tarihi bölgeden oluşmaktaydı. Ancak, coğrafi konumları ve nitelikleri doğrultusunda ülke tarihine yön veren bu coğrafi bölgelerden bahsetmeden önce Polonya'nın, kıta Avrupa'sında farklı şekillerde ifade edilmiş olan jeopolitik konumuna kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Polonya'nın Bazı Önemli Tarihi Bölgeleri:

Polonya'nın Avrupa kıtasındaki konumu, sonuç itibarıyla her ne kadar tümü aynı anlama gelse de, farklı şekillerde ifade edilmiştir. Tarihi geçmişine istinaden 'kıtanın 'doğusu', 'merkezî doğusu' ya da 'merkezi'nde yer alması sebebiyle kullanılan 'doğu', 'merkezî doğu' veya 'merkezî' terimleri makuldür ve anlaşılabilir (Górecki, 2015: 10). Bu noktada terminolojik olarak 'orta' dan kastedilen, bölgenin doğu ve batısı arasındaki buluşma noktası oluşundan kaynaklanmaktadır (Berend, 2013: 5). Ancak hiçbir Orta Çağ konseptinde Merkezî ya da Doğu Avrupa formülize edilmemiştir. 'Doğu ve batı' coğrafi

kavramları geçerli olsa da, bunlar tam anlamıyla modern düşüncelere karşılık gelmemekteydi (Berend, 2013: 17).

Orta Çağ'da, Merkezî Avrupa yönetimleri ülkelerini sadece bir bölgeden ibaret olarak görmemekteydi. Batısında Kutsal Roma İmparatorluğu, doğusunda ise Polonya ve Litvanya olan Merkezî Avrupa olarak addedilen bölge, sınırları açısından oldukça değişken bir yapıya sahipti (Johnson, 1996: 3). Zira evlilikler, birlikler, komşu ülkelere sürgüne gönderilenlerin yanı sıra düşmanlıklar, savaşlar, fetihler nedeniyle sınırlarda bir istikrar söz konusu değildi (Berend, 2013: 19). Çok sayıda farklı tarihi bölgeden meydana gelen Polonya'nın bulunduğu Merkezî Avrupa'yı ise Batı, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'dan ayıran özelliklerin başında din ve kültürel uyum arasındaki ilişki yer almaktadır (Johnson, 1996: 3). Yerleşimin Odra ve Vistül nehirleri arasında yoğunlaştığı bu bölgelerde, günümüzde Polonyalılar olarak bilinen, VII.-VIII. yüzyıllarda 'tarla insanları' ya da 'polonie' adı verilen Batılı Slavların bir kolu yaşamaktaydı (Davies, 2005: 26). Bu topraklar, geçmiş dönemlerde bazı önemli tarihi bölgelere ayrılmıştı. Söz konusu bölgelerin bir kısmı her ne kadar günümüzde ülke sınırlarına dahil olmasa da, tarihsel açıdan halen önemini muhafaza etmektedir.

Wielkopolska

Warta nehri kıyısında, Piast Hanedanlığının kurulduğu, merkezi Poznań olan bölgeye verilen isimdir (Lerski, 1996: 177). Gniezno'nun dışında, ana merkezi olan Poznań şehri Ptolemy'nin da bahsettiği gibi bir kıyı savunması olarak X. yüzyılda kurulmuştu. Gniezno²⁰'daki göller bölgesinde bulunan ülkeleri 'Polska'ya, güneye doğru genişlediği için Maloposka'dan ayırmak üzere daha sonraları Wielkopolska adı verilmiştir (Davies, 2005: 26).

X. yüzyılın ortalarından itibaren Piast yöneticileri tarafından güneye doğru genişleyen Wielkopolska, böylelikle siyasi ve maddi anlamda güç kazanmıştı (Buko, 2002: 469). Sayısı bin adedin üzerinde olan göllerle birlikte batıya, Odra'ya doğru akan Warta nehri tarafından sulanan Wielkopolska, inişli

²⁰ Gniezno: Poznań'da bulunan kent, Polonya'nın ilk başkenti idi (Ring; Watson; Schellinger, 2013: 309).

çıkışlı orman yollarıyla birbirinden ayrılan vadilerdeki geniş çayırlarıyla oldukça ferah bir bölgeydi. Bölge, Piast zamanında inşa edilen kaleler nedeniyle bölge çoraklaşmış olsa da, doğu bölümünde bulunan siyah toprakları çok bereketliydi (Buko, 2002: 468). Bu nedenle kolaylıkla hem tarım yapılmakta, hem de ekonomik açıdan iletişim sağlanabilmekteydi (Davies, 2005: 26).

Małopolska

Güneyde Tatra dağları, doğuda San ve Bug nehirleri, kuzeyde ise Pilica nehrine sınır olan, Karpatların yamaçlarındaki Alp Dağlarına sırtını dayayan bölge, Polonya'nın güney ve güneydoğusunda (Lerski, 1996: 177), Kraków şehrinin merkezinde konumlanmıştır. X. yüzyılın başlarında Moravya Devleti'nin ve Çek Přemyslid Hanedanlığı'nın kontrolü altında olan Małopolska, 990'larda Piast Hanedanlığı tarafından fethedilmiş, Polonya'nın iki önemli bölgesinden biri haline gelmişti. X. yüzyılda ana kentsel siyasi ve idari merkez olan Małopolska, çoğu bilim adamına göre Polonya topraklarının en yüksek siyasi ve ekonomik gelişimine sahip bölgesi idi. Arazileri ekime elverişli olup, Orta Çağ'da bölgesel ve uluslararası pek çok ticaret yolu Małopolska'dan geçmekteydi.

Tüm bölge, aynı zamanda birçok doğal kaynak (mineral ve tuz madenleri) ve tarıma elverişli yüksek kaliteli lös topraklar açısından da bereketliydi (Buko, 2002: 468). Mineral yönünden zengin olan tepelerinde günümüzde var olan uranyumun yanı sıra demir, tuz ve petrol de bulunmaktaydı (Davies, 2005: 26). Bölgedeki Kraków, Sandomierz²¹, Lublin²², Kielce²³ ise Eski Polonya'nın önde gelen kentleri arasında yer almaktadır (Davies, 2005: 27). Kazimierz Odnowiciel'in 1040 yılında ikametgâhını buraya

²¹ Sandomierz: Polonya'nın güneyinde, Vistül nehri üzerinde yer alan kenttir. Prens Leszek Czarny'nın 1286 yılında kurmuş olduğu Sandomierz, Kral Kazimierz Wielki tarafından genişletilmiş ve güçlendirilmiştir. Polonya'nın en iyi korunmuş ski kentlerinden biridir. Bugüne kadar derin vadiler ve Vistül vadisi ile kentin geri kalanından ayrılan uzun bir burun şeklinde, çoğunlukla löslerle kaplı bir tepe üzerinde yer almaktadır. Bu, şehre özellikle yüksek bir peyzaj değeri kazandırmaktadır. Formu, Vistül yönünden bakıldığında net bir şekilde görülebilmektedir (Faracik, 2017: 36).

²² Lublin: Polonya'nın doğusunda bulunmaktadır (Lerski, 1996: 313).

²³ Kielce: Polonya'nın merkezinde yer alan bir kenttir (Lerski, 1996: 253).

taşıması neticesinde bölge, XVI. yüzyıla kadar Polonya'nın başkenti ve kültür merkezi olmuştur (Lerski, 1996: 309).

Mazowsze

Polonya'nın, en geniş yüzölçümüne sahip bölgesidir. Vistül'ün merkezinde, Aşağı Bug ve Orta Vistül nehirleri havzasında yer alan (Lerski, 1996: 344) bölge diğerlerine nispeten oldukça geri kalmıştı. Zira buzulların biriktirdiği kalıntılar, çakıllı topraklar ve zayıf akıntıların ardında kalan sadece çalılık geniş arazilerdi. 1529 yılına kadar Polonya Krallığı'nın tam anlamıyla bir parçası olamayan bölgede dikkate değer doğal bir kaynak bulunmayışı fakir düşmüş soylu ve köylülerin göç etmelerine yol açmıştı (Davies, 2005: 27).

Kujawy

Kuzeyde Gdańsk Pomorze ve Chelmno, batıda Wielkopolska, güneyde Łęczycza VE Doğuda Mazowsze VE Dobrzyń ile komşudur. Bölge kuzeybatı, Orta ve güneydoğu olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Notec ve Vistül nehirleri üzerinde, Polonya'nın merkezinde yer alan, oldukça bereketli toprakları bulunan (Lerski, 1996: 282); Mazowsze ve Wielkopolska'yı bağlayan Kujawy, engebesiz ancak buzul kalıntılarında oluşan bir arazi yapısına sahipti. Bölgedeki buzulların yarattığı boşluk ve çöküntüleri adeta örümcek ağını andıran göller doldurmaktaydı. Tüm bu olumsuzluklara karşın topraklarının, özellikle 'karabataklık' şeklinde adlandırılan bölümü oldukça verimliydi (Davies, 2005: 27).

1138'de Mazowsze Dukalığı'nın bir parçası olan Kujawy, 1326-1332 Polonya-Töton Savaşı esnasında tahrip olmuştur. 1343 yılında ise Kalisz Antlaşması ile Töton Şövalyeleri tarafından restore edilmiştir. 1388 yılının ardından Piast Hanedanlığı'nın Kujawy soyu tükenmiş ve XIV. yüzyılda Polonya topraklarının birliği neticesinde yönetimlere ayrılmıştır. XV. yüzyılda sonlanan söz konusu bölünme, 1795 yılını yani Polonya-Litvanya Birliğinin dağılmasına dek devam etmiştir (Lerski, 1996: 298).

Ślask

Polonya'nın güneybatısında, Yukarı ve Orta Odra nehirleri üzerinde yer alan tarihi bölgedir. Batı Slav kabilelerinin yaşamış olduğu Ślask, X. yüzyılda

Çeklerin kontrolüne geçmiş; 990'da Polonya ile işbirliği yapan bölge, Boleslaw Krzywousty'nın vasiyeti gereği prenslik haline gelmişti. Daha sonra dukalıklara ayrılan Ślaşk, Piast soyunun Ślaşk kolu tarafından yönetilmişti. Çünkü Alman sömürgeciliğinin yanı sıra Almanya ile ekonomik ilişkilerin kesilmesi sonucunda en zengin ve aynı zamanda da Polonya'nın Almanlaşan nüfusunun en yoğun olduğu bölge haline gelmişti. XIV. yüzyılda Bohemya ve Avusturya ile kurduğu ilişki nedeniyle Polonya ile eskiye dayanan bağları kopmuş; 1526'da ise Habsburg İmparatorluğunun bir parçası olmuştur (Lerski, 1996: 544). 1740 yılından sonra da Prusya ile sağlanan iş birliği doğrultusunda Polonya ile olan bağları kopan bu bölge, Aşağı ve Yukarı Ślaşk olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır:

Aşağı Ślaşk, batıda Südet dağlarıyla sınırlanan bir tarım kentiymiş; Yukarı Ślaşk ise güzel bir manzara sunmayan, çorak bir düzlükten ibaret olmasına karşın, toprakları mineraller açısından zengindi (Davies, 2005: 27).

Pomorze

Varlığını önemli ölçüde Alman yörüngesinde sürdürmüş olan bölge Slav orijinlidir. Almanca olarak '*Pommern*' şeklinde anılan, Slav dilinde ise '*Pomorze*' (deniz kıyısı)'den türetilse de, ifade edilen aynı bölge değildir (Almancada iki farklı şekilde kullanılmaktadır. *Varpommern*, Odra'nın batısını; *Hinterpommern* ya da *Slavina* ise doğusunu ifade etmektedir. Polonya dilinde ise Batı Pomerania, Odra'nın doğusunda yer almaktadır).

X. yüzyılda I. Mieszko tarafından Polonya'ya dâhil edilen bölgede I. Boleslaw bir piskoposluk kurmuştu. 1138 yılındaki bölünmeyle birlikte çeşitli yerel hanedanlıklar tarafından yönetilen Pomorze, Polonya'dan büyük ölçüde bağımsızlaşmış; XII. yüzyılda başlayan Alman sömürgeciliği sayesinde bölgenin batısında yer alan kentler hızlı bir şekilde Almanlaşmıştır (Labuda, 1960: 106). Bölgenin başlıca kentleri olan Szczecin²⁴ (Stettin) ve Gdańsk²⁵ (Danzig),

²⁴ Szczecin (Stettin): Odra nehri üzerinde yer alan bir Slav kentidir. Bir kale ve liman şehri olan Stettin, XI. ve XII. yüzyıllarda önemli bir ticaret merkezi olmuştur (Lerski, 1996: 582).

²⁵ Gdańsk (Danzig): Vistül nehri ağzındaki liman kentidir (Lerski, 1996: 156).

1945'te Polonya ile yeniden birleşene dek Alman etkisi altında kalmıştır (Davies, 2005: 27).

Prusy

Tüm bölgeler arasında en yoksulu olan Prusy (Prusya) , çorak Baltık kıyılarında karanlık orman ve göllerden oluşmaktaydı. Warmia'nın (Ermeland) da dahil olduğu batı kısmı Vistül deltasını ikiye bölmektedir. Kuzeyde, I.Mieszko'nun kurduğu Polonya, doğuda ise Rutenya ile komşudur. Orta Çağ tarihçisi Powierski'ye göre, X.ve XI. yüzyılın siyasi ve kültürel koşulları göz önünde bulundurulduğunda Prusya'nın, giderek güçlenen bir yapıya sahip olduğu varsayılabilir (Wadył, 2013: 41). Pomorze ile birleşen bölge 'Kraliyet Prusyası' olarak 1466-1772 yılları arasında Polonya Krallığı'na bağlanmıştır. 1657'ye kadar Polonya tımarı olan ve 'Dukalık Prusyası' olarak anılan bölümü ise Koenigsberg²⁶den yönetilmiş, 1525 tarihine kadar da Töton yönetiminde kalmıştır (Davies, 2005: 28).

Podlasie

Polonya'nın kuzeyinde yer alan tarihi bölge, Litvanya ve Belarus' ile komşudur. Bu sınır bölgesi, yoğun olarak buzul ve ormanlarla kaplı olup; merkezi, Polonya'yı Belarus' ve Litvanya'dan ayırmaktır. Podlasie, Polonyalı, Litvanyalı, Belarus' ve Ukrayna kökenli halkı nedeniyle yüzyıllar boyunca heterojen siyasi, etnik, dini ve kültürel yapıya sahip olmuştur (Barwiński, 2017: 112). Białystok ve Brezść şehirleriyle birlikte Bug nehrinin orta bölümünde bulunan tarihi bölgede, ilk olarak Rutenyalı kabilelerin yanı sıra Lehçe konuşan Mazowsze, Rutenya ve Belaroslular yaşamıştır. 'Ormanlarla kaplı bölge' anlamına gelen Podlasie, XIV. yüzyılda Litvanya tarafından fethedilmiş, 1569 Lublin Birliği Antlaşmasının sonrasında Polonya-Litvanya Devletine dâhil olmuştur (Encyclopedia of Ukraine, 1988: 782). Vistül ve Bug nehirleri arasında kalan güney bölümü hayvancılık; yerleşimin seyrek olduğu kuzey

²⁶ Koenigsberg: Rusya'daki Kallingrad kentinin tarihi adıdır (Hamm, 1993: 117).

bölümünde ise avcılık ve balıkçılık yapılmaktaydı. Önemli şehirleri Bialystok²⁷, Grodno²⁸, Bielsk²⁹ ve Łuków³⁰ idi (Davies, 2005: 28).

Polesie

Pripyat havzası³¹ boyunca ova, bataklık ve sık ormanlık arazilerden oluşan coğrafi bir bölgedir. Pripyat bataklığı olarak da bilinmektedir. Sosyal ve ekonomik yönden pek gelişmemiştir (Davies, 2005: 28). Polonya ve Avrupa askeri tarihinde, doğuya karşı siper teşkil etmesiyle önemli rol oynamıştır (Lerski, 1996: 475). Belarus' tarafından kuzeye, Wolyń tarafından güneye, Podlasie tarafından batıya ve Dinyeper nehri tarafından ise doğuya bağlanmaktadır. Kiev Rus' yönetimindeyken daha ziyade Doğulu Slav kabilelerin yaşadığı bölge, X.yüzyıl itibarıyla ufak Rutenya prensliklerinin hâkimiyetine geçmiştir; XIV. yüzyılda ise Litvanya tarafından fethedilmiştir. 1569 Lublin Birliği Antlaşmasından sonra Polonya-Litvanya Devletine dâhil olmuştur (Encyclopedia of Ukraine, 1988: 817).

Wolyń

Kuzeyde Polesie, güneyde Podole, batıda Bug nehri ve doğuda ise Slucz nehri ile Batı Ukrayna arasında yer alan tarihi bölgedir. İlk olarak Doğu Slav kabilesi olan Dulibianlar'a³² ev sahipliği yapmıştır. Kumlu, çakıllı bir toprak yapısına sahip olmasına rağmen Wolyń'da bolca buğday ve mısır yetiştirilmekteydi (Davies, 2005: 28). IX. yüzyılda Büyük Moravya Devleti'nin kontrolünde bulunan Wolyń, ardından Kiev Rus' ile işbirliği yapmıştır. 1199'da

²⁷ Bialystok: Kuzeydoğu Polonya'da, Biala nehri kıyısında 1320 yılında kurulmuş olan bir kasabadır (Bender, 2008: 1).

²⁸ Grodno: XI.yüzyılda Niemen nehri üzerine Rutenya sınırını korumak amacıyla inşa edilmiş kenttir (Lerski, 1996: 179).

²⁹ Bielsk: Polonya'nın kuzeydoğusunda Podlasie Voyvodalığında bölgesel ve yerel bir yönetim birimidir (britannica.com).

³⁰ Łuków: Polonya'nın batısında, Lublin'de yer almaktadır (Lerski, 1996: 682).

³¹ Pripyat Nehri: Doğu Avrupa'da bulunan, yaklaşık 761 kilometre uzunluğunda bir nehirdir. Dinyeper'e ulaşır, tekrar Belaru ve Ukrayna'dan doğuya doğru akar. Havza alanı ise 121 bin kilometrekaredir (Penn&Allen, 2001: 212).

³² Dulibian: Slav bir kabile olan (Hrushevsky, 1997: 137), kuzey ve batı Polanlara [VI. yüzyıl itibarıyla ortaya çıkan ilkel Ukrayna kabilelerinden biri, diğer adı Volhynialılar (Vlasov's'kyi, 1956: 20)] verilen adıdır (Hrushevsky, 1997: 137).

Halych (Halicz) Prensliği ile birleştirilmiştir. Halych-Volhynia Prensliği olarak fazlasıyla güçlense de, XIV. yüzyılda prensliğin güneybatısı Polonya Kralı III. Kazimierz, kuzeydoğusu ise Litvanya tarafından ele geçirilmiştir. 1569 Lublin Birliği Antlaşmasından sonra Polonya-Litvanya Devletinin Polonya kısmına dâhil edilmiştir (Encyclopedia of Ukraine, 1993: 485).

Rus' Czerwona

Rus' Czerwona (Kızıl Rusya) ismi, Slav dilinde 'kırmızı' anlamına gelen 'czerwien' den türemiştir. Lwów (Lviv) ile ülkenin güneydoğusunda; San ve Dinyester nehirlerinin üst bölümündeki havzada, Kiev Rus'un güneybatısında yer alan tarihi bölgedir (Lerski, 1996: 499). XI. yüzyıldan itibaren Halych (Halicz) Prensliğinin bir parçası haline gelmiş, III. Kazimierz tarafından fethedilmesiyle Polonya Krallığına dâhil olan Rus' Czerwona'nın en önemli kenti Przemyśl'dir. 1340 yılına kadar Halych-Wolhynia Dukalığının bir parçası olan Rus' Czerwona, XIII. ve XIV. yüzyıllarda Litvanya'nın etkisi altına girmiştir (Davies, 2005: 28).

Podole

Güneybatıda Dinyester nehri, kuzeyde Volhynia ile birleşen tarihi bölge, bereketli topraklara sahiptir. Orta Çağ'ın erken dönemlerinde Rutenyalı kabilelerin yerleşmiş olduğu Podolia, X. yüzyılda Kiev Rus'un bir parçası haline gelmiş; Kiev'in düşüşünden sonra Halych (Halicz) Prensliği ve Tatarlar arasında paylaşılmıştı. IV. yüzyılda Litvanyalıların fethettiği bölgenin batısı III. Kazimierz ile işbirliğini kabul etmişti. Władysław Jagiełło döneminde (1385-1434) ise Polonya'nın bir voyvodalığı olmuştu (Encyclopedia of Ukraine, 1988: 786).

Ukraina

Dinyeper nehrinin tam orta bölümünde, Karpatların doğusunda, Karadeniz'in kuzeyinde, Rusya'nın ise güneybatısında yer alan Doğu Avrupa ülkesidir. 'Ukrayna' şeklinde adlandırılmasına XVII. yüzyılda başlanmış ve bu kullanım XIX. yüzyıl itibarıyla ülkenin tamamında yaygınlaşmıştır. X. yüzyılda Kiev Rus' olarak bilinen bölge, 988'de Hristiyan olarak kültürel açıdan Bizans'a yakınlaşmıştır.

1340'larda Polonya tarafından fethedilmesiyle birlikte kültürel anlamda yeniden şekillenmeye başlamıştır (Lerski, 1996: 618-619). Hristiyan Birliğinin köşe noktasındaki ülkeden, oldukça bereketli topraklara sahip olmasına karşın, ilk yüzyıllarda ne yazık ki süregelen savaş ve istilalar nedeniyle istifade edilememiştir. 1569 yılında Polonya Krallığına katılarak soylu ve magnatlar tarafından Polonize edilmiş; Kiev, Broclaw ve Czernihów³³ olmak üzere dört palatiniğe bölünmüştür (Davies, 2005: 28).

Žmudz

Litvanya'nın batı bölümü olan Žmudz, Letonya ile Baltık Denizi, Niemen ve Dubysa nehri arasında yer almaktadır. XII. Yüzyılda üçte biri sık ormanlık alandan ibaret olan Žmudz'un, yerleşimin seyrek olduğu bölgelerinde toprak yer yer taşlı ve bataklık durumundaydı (Davies, 2005: 29).

Litvanya ve Töton Şövalyeleri arasındaki anlaşmazlıklar bölgedeki sorunların temelini teşkil ettiği Žmudz, 1229'dan itibaren Litvanya tarafından istilaya uğramıştır. XIV. yüzyılda kurulan Polonya-Litvanya Birliği sayesinde Polonya'nın etkisine girmiş; önde gelen şehirlerinden Wilno³⁴, tüm küçük yerleşimlerde Yahudi ağırlığı olmasına karşın XVII.yüzyıla birlikte kültürel anlamda tam Polonyalı olmuştur (Encyclopedia Lituanica, 1976: 594).

Białorus'

Kuzeyde Dvine nehrinden başlamakta, güneyde Pripyat, doğuda ise yukarı Dinyeper'e kadar uzanmaktaydı. Mińsk³⁵, Polotsk³⁶, Witebsk³⁷ ve

³³ Czernihów (Chernihiv): Kiev'in yaklaşık 150 kilometre kuzeyinde, Desna nehri üzerinde bulunan küçük ve şirin bir kenttir (Gajecy, 1978: 110).

³⁴ Wilno (Vilnius): Litvanya'nın en büyük şehri ve başkentidir. Neris ve Vilija nehirleri boyunca kurulmuştur. Kent, etnik Baltık kabilelerinin ardından Polonyalı ve Doğu Slavlarının etkisi altında kalmıştır. Polonya-Litvanya Birliği'nin sonrasında bölge çok kültürlü bir yapıya sahip olmuştur (Leśniewska, 2011: 91).

³⁵ Mińsk: Belarus'un başkenti (Mińsk, ty: 1).

³⁶ Polotsk: En eski Slav kentlerinden biri olan Polotsk, Belarus'un merkezidir (Cortés, 2013: 332).

³⁷ Witebsk: Kuzeydoğu Litvanya'nın önemli merkezi olmakla kalmamış, Džiwinia üzerinden Litvanya ve Rusya'dan ürünlerin Riga'ya ulaştırılmasında da rol üstlenmiştir (Kotilaine, 2005: 398).

Mścisław³⁸ palatinliklerini kapsayan Białorus' kültürel ve coğrafik anlamda Avrupa ve Moskova arasında geçiş bölgesini temsil etmekteydi (Davies, 2005: 29). Beyaz Rusya olarak bilinen bölgenin merkezi ise Mińsk'ti (The Ukrainian Quarterly, 1949: 67).

XIV. yüzyılda devletin başkenti nin önce Trakai'ye, ardından ise Wilno'ya taşınınca, bunlara ilaveten Litvanyalıları önce Ortodoksluğa, sonra Polonya'nın etkisiyle XV. yüzyılda Katolikliğe geçince bu durum, Ortodoks inancını büyük ölçüde koruyan Białoruslar'ın tepkisini çekmiştir. Yaşananların neticesinde ise Białorus', Litvanya'ya bağlı Brześć Litewski, Vitebsk, Nowogródek, Mińsk, Płock, Mściśław ve Wilno illerine ayrılmıştır (The Ukrainian Quarterly, 1949: 68).

Czarnorus'

X.yüzyılda Yunanlar tarafından Hristiyanlaştırılan ve Doğu Avrupa'da yaşayan Slavların orijinal adıdır (Lerski, 1996: 517). Güney ve güneydoğu yönlerinden Beyaz Rusya'ya sınırdır, ancak XVIII. yüzyıl itibarıyla bu durum değişmiştir. Brest³⁹, Troki⁴⁰ ve Nowogródek⁴¹ palatinlikleri de bu bölgeye dâhildir. Bölgenin, doğuda Litvanya, Belarus' ve Ukrayna'nın ötesinde, Polonya ile sıkı ilişkileri olmayan bazı kentleri mevcuttu: Livonia⁴², Dyneburg⁴³, Courland⁴⁴, Smolensk⁴⁵ ve Moldovia. Söz konusu kentlerden Livonia, Riga Körfezinde yer almaktaydı. Doğudaki Dyneburg, XVII. yüzyıldaki İsveç

³⁸ Mścisław: XV. yüzyıldan 1795'te Polonya'nın bölünmesine kadar Litvanya Büyük Dukalığında bir idari ve yerel yönetim birimi idi (britannica.com)

³⁹ Brest-Litovsk (Brześć nad Bugiem): Bug nehrinin sağ yakasındaki kenttir (Lerski, 1996: 49).

⁴⁰ Troki: Vilna'nın 36 kilometre güneybatısında, Litvanya'nın güneydoğusunda yer alan kenttir (Lerski, 1996: 612).

⁴¹ Nowogródek: 'Yeni kent' manasına gelmektedir. 1044'te Kiev Prensi Jan Mudry tarafından kurulan şehir, Niemen nehrinin yanında yer almakta ve oldukça ormanlık bir yapıya sahipti (Krzywicki, 2006: 7).

⁴² Livonia: Litvanya'nın kuzeyinde, Baltık Denizi kıyısında Riga ve Finlandiya Körfezleri boyunca uzanan tarihi kenttir (Lerski, 1996: 310).

⁴³ Dyneburg (Daugopils): Günümüzde Letonya'nın ikinci büyük kenti olan Dyneburg, ülkenin güneydoğusunda, Litvanya ve Belarus' sınırlarına yakındır (Global Energy, 2010: 1).

⁴⁴ Courland: Günümüz Letonya'nın güney bölümünde, Baltık Denizi kıyısındaki kenttir (Lerski, 1996: 89).

⁴⁵ Smolensk: Yukarı Dinyeper nehri bölgesinde, Batı Rusya'da bir kent (Lerski, 1996: 554).

savaşlarının ardından Polonya'da kalırken, Courland, birleşik cumhuriyet döneminde ortak tımar arazisi durumunda; Desna⁴⁶ nehri üzerinde bulunan Moldova ise 1387'den 1497'ye kadar Polonya'nın tımar konumundaydı (Davies, 2005: 29).

Avrupa kıtasının 'Merkezî Doğusunda' bulunan Polonya'nın, yukarıda yer alan tarihi bölgelerinin tümünü Polonyalı olarak addetmek hiç kuşkusuz ki tartışmalı bir durum olacaktır. Zira tarihsel süreçte yaşanan savaşlar, anlaşmalar ya da göçler doğrultusunda söz konusu bölgelerin bir bölümü Alman etkisinde kalırken, büyük ölçüde Polonyalı nüfusa sahip olmadığı gibi, aynı zamanda da günümüzde artık Polonya'nın bir parçası değillerdir. Doğu Avrupa halklarının türlü nedenlerle sürekli hareket halinde olmaları, yaşadıkları topraklara ilişkin niteliklere de yansiyarak değişkenliğe yol açmıştır. Ancak dönemsel olarak değerlendirildiğinde, bu bölgeler coğrafi özellikleri neticesinde Polonya tarihinde önemli rol oynamışlardır.

SONUÇ

Tarihin yardımcı bilim dallarından biri olan coğrafya, araştırmacıların değerlendirmelerinin yanı sıra ülke tarihlerinin analizlerini sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan daha net bir şekilde gerçekleştirebilmek adına büyük önem taşımaktadır. Zira hemen her alanda sahip olduğu nitelikler, dolayısıyla da kalkınma düzeyleri, kültürel yapıları, ülkelerin fiziki koşullarına bağlı olarak bitki örtüsü, iklimi, yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla doğru orantılı olarak şekillenmektedir. Bu noktada ise, makalemizde ele aldığımız Polonya Krallığı'nın da tarihi boyunca coğrafyasına göre değişime uğradığını görmekteyiz. Ülkenin jeopolitik konumu, politik İlişkiler sistemindeki konumunu belirlerken; iktisadi, coğrafi konum, kültürel, ulaşım, ticari, yer altı zenginlikleri, ekonomik ve askeri güçleri gibi hususlarında etkili olmuştur. Ülkenin çok geniş bir nehir ağına sahip oluşu gibi bazı özellikleri ithalat, ihracat

⁴⁶ Desna nehri: Uzunluğu 1130 km olan nehir; Rusya'da Bryansk, Kursk, Kaluga, Oriel, Smolensk, Belgorod; Ukrayna'da Chernihiv, Sumy ve Kyiv'den geçmektedir. Çoğunlukla bataklık vadilerden oluşan nehir havzasının iklimi orta derecede karasaldir (Krengel, 2018: 159).

konularında nakliyede kolaylıklar sağlarken, kentleşme süreciyle birlikte ticari hayatın canlanmasına da yardımcı olmuştur.

Ayrıca Polonya Krallığı başta Śląsk, Wielkopolska, Małopolska, Mazowsze gibi bazı bölgelere ayrılmıştır. Etnografik bölgeler şeklinde adlandırılan söz konusu bölgeler resmi siyasi ve idari birimler olmadıklarından ötürü sınırları kesin bir şekilde çizilememiş; gelenekleri, yaşam tarzları vb. kısacası, kültürleri doğrultusunda sınırlandırılmışlardır. Ancak, çalışmamızda bahsettiğimiz Orta Çağ'a ait bölgelerin çoğunu Polonyalı olarak nitelendirmek bazı durumlarda tartışmalıdır. Örneğin Czarno Rus', ağırlıklı olarak Polonyalı nüfusa sahip olmadığı gibi, günümüzde de Polonya sınırlarının çok ötesinde yer almaktadır.

Sonuç olarak ifade edecek olursak, sadece tarih değil, bilimin farklı alanlarında da, ülkelerin gelişim süreçlerinin değerlendirilmesinde coğrafyanın önemi büyüktür. Polonya'nın bulunduğu konum itibarıyla sahip olduğu özellikleri, tarihi boyunca ülkeyi siyasetten ticarete varıncaya kadar her alanda etkileyerek, şekillenmesini sağlamıştır.

Kaynakça

Kitaplar

ALLEN, Debro J. (1957), *The Oder-Niesse Line, The United States, Poland and Germany in the Cold War*, Nr. 103, Praeger, London.

BENDER, Sara (2008), *The Jews of Białystok, During World War II and the Holocaust*, Çev. Yaffa Murciano, Brandeis University Press, New England, Hannover.

BEREND, Nora, URBAŃCZYK, Przemysław, WISZEWSKI, Przemysław (2013), *Central Europe in the High Middle Ages, Bohemia, Hungary and Poland, c.900-c.1300*, Cambridge University Press, United Kingdom.

BISKUPSKI, Mieczysław B. (2000), *The History of Poland*, Greenwood Press, United States of America.

CORTES, Carlos E. (2013), *Multicultural America: A Multimedia Encyclopedia*.

DABROWSKI, Patrice M. (2014), *Poland, The First Thousand Years*, Northern Illinois University Press, De Kalb, U.S.A

DAVIES, Norman (2005), *God's Playground, A History of Poland*, Vol.1, The Origins to 1795, Columbia University Press, New York.

DUNETTE, David A., LEANEN, Antonius (1997), *River Quality: Dynamics and Restoratier*, Lewis Publishers, Washington D.C.

GAJECKY, George (1978), *The Cossack Administration of the Hetmante*, Harvard Ukranian Research Institute, United States of America.

HAMM, Michael F. (1993), *Kiev, A Portrait, 1800-1917*, Princeton University Press, New Jersey.

HRUSHEVSKY, Mykhailo (1997), *History of Ukraine-Rus', From Prehistory to the Eleventh Century*, Vol. 1, University of Alberta Press.

IGGERS, Wilma Abeles (1992), *The Jews of Bohemia and Moravia, A Historical Reader*, Wayne State University Press, Detroit.

IOFFE, Grigoryó SILITSKI, Vitali Jr., (2018), *Historical Dictionary of Belarus*, Rowman & Littlefield, Third Edition.

JOHNSON, Lonnie (1996), *Central Europe, Enemies, Neighbors, Friends*, Oxford University Press, Oxford.

KRZYWICKI, Tomasz (2006), *Szlakiem Adama Mickiewicza po Nowogródzcyżnie, Wilnie i Kownie, Przewodnik*, Oficyna Wydawnicza "Rewasz", Pruszków.

LEMPRIERE, D. D. (1826), *A Classical Dictionary*, A&R Spottiswoode, London.

LERSKI, George J., (1996), *Historical Dictionary of Poland (966-1945)*, Greenwood Publishing Group, Ed. Piotr Wróbel, Richard J. Kozicki, London.

MERKL, Peter H. (2012), *Small Town & Village in Bavaria, The Passing of All Way of Life*, Bergahann Books, United States of America.

Mińsk, (ty), Shoah Resource Center, The International Holocaust Studies, Yad Vashem, pp. 1-2.

PAWŁOWSKI, Stanisław (1930), *Geografia Polski*, Z Drukarni Zakł. Nar. Im. Ossolińskich pod Zarządem, Karola Jasińskiego, Lwów.

PENN, James, ALLEN, Larry (2001), *Rivers of the World, A Social, Geographical and Environmental Sourcebook*, ABC CLIO, California.

POUNDS, N. J., (1990), *An Historical Geography of Europe*, Cambridge University Press, New York.

PTOLEMY, Claudius (1991), *Claudius Ptolemy The Geography*, Çev & Ed. Edward Luther Stevenson, Dover Publications, New York.

RING, Trudy, WATSON, Noelle, SCHELLINGER, Paul (2012), *Northern Europe: International Dictionary of Historic Places*, Routledge, New York.

TOGAN, Zeki Velidi (1985), *Tarihçe Usul*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

TRZECIAK, Przemysław (1972), *Across Poland*, Interpress Publishing University of California, United States of America.

The Ukrainian Quarterly (1949), Vol.5, Ukrainian Congress Committee of America, United States of America.

VLASOVSKYI, Ivan (1956), *Outline History of the Ukrainian Orthodox Church: The Baptism of Ukraine to the Union of Berestye (988-1596)*, Ukrainian Orthodox Church of U.S.A.

VERVIJMEREN, Joris, WIERING, Mark (2007), *Many Rivers to Cross, Cross Border Co-operation in River Management*, Eburon Delft, Amsterdam.

VOIPIO, Aarno (1981), *The Baltic Sea*, Elsevier Oceanography Series, Institute of Marine Research, Helsinki, Finland, Elsevier Scientific Publishing Company, New York.

Makaleler ve Ansiklopedi Maddeler

BARWIŃSKI, Marek (2017), "Borderland of Nations, Religions and Cultures-The Case Study of Podlasie", European Spatial Research and Policy, *De Gruyter*, Vol.24, No.2, pp.111-125.

BUKO, Andrzej (2002), "From the Great Poland to the Little Poland: The Ruling Piast Dynasty and the Processes of Creating the Regions", Centre, Region, Periphery, Keynote-Lectures to the Conference, Ed. Guido Helmig, Barbara Scholkmann, Matthias Untermann, Vol.1, Sec.1-3, *Hertingen*, pp. 468-473.

CHOWANIEC, Czesław (1955), "The First Geographical Map of Bernard Wapowski", *Image Mundi Ltd.*, pp. 59-64.

Encyclopedia Lituanica (1976), Vol.5, Boston.

Encyclopedia of Ukraine (1988), Ed. V. Kubijovyc, Vol.4, *WEP*, VIII, Toronto.

Encyclopedia of Ukraine (1993), Ed. D. Husar Struk, Vol.5, *WEP*, XII, Toronto.

FARACIK, Robert (2017), "The Historic Town of Sandomierz as a Tourist Destination, *De-G.*, pp. 35-43.

"Geography" (1932), *Geographical Association*, Vol.17, No.1, pp. 39-45.

"Global Energy Management System Implementation: Case Study" (2010), Clean Energy Ministerial, Accelerating the Transition to Clean Energy Transition to Clean Energy Technologies, *Ipeec*, pp. 1-6.

GÓRECKI, Piotr (2015), "Piast Poland and the Legal Systems of Medieval Europe: A Case Study", *Quaestiones Medii Aevi Novae*, pp.5-34.

JAKLE, John A. (1980), "Historical Geography: Focus on the 'Geographic Past' and 'Historical Place' ", Vol.4, No.2, *Forest History Society; American Society for Environmental History*, Oxford University Press, pp. 2-5.

KASTROWICKI, Jerzy (1956), "Geography in Poland Since the War", *The Geographical Journal*, Vol.122, No.4, *The Royal Geographical Society (with the Institute of British Geographers)*, pp. 441-450.

KRENGEL, Fabiano, BERNHOFER, Christiano, CHALOV, Sergey (2018), “Challenges for Transboundary River Management in Eastern Europe-Three Case Studies”, *Die Erde, Journal of Geographical Society of Berlin*, Vol.149, No.2-3, pp.157-172.

LABUDA, G. (1960), “Slavs in Early Mediaeval Pomerania and Their Relations with the Scandinavians in the IX.and X.centuries”, *Poland at the XI.International Congress of Historical Sciences in Stockholm*, Warsaw, pp. 98-135.

LEŚNIEWSKA, Katarzyna, BARWIŃSKI, Marek (2011), “Vilnius Region as a Historical Region”, *Region and Regionalism*, No.10, Łódź, pp. 91-104.

Nagel’s Encyclopedia Guide (1989), *Nagel Publishers*, Paris.

WADYL, Slawomir (2013), “The Sacred Sphere of Prussian Life in the Early Middle Ages”, *Archaeology, Medieval History Ritual, Baltic Sea Region Studies*, Toruń, pp.39-58.

Worldmark Encyclopedia of the Nations, Europe (2004), Ed. Timothy L. Gail, Vol.5, *Thomson Gale*, United States of America.

ŻIELIŃSKI, Mateusz, DOPIERALSKA, Jolanta, BELKA, Zdzisław, WALCAK, Aleksandra, SIEPAK, Marcin, JAKUBOWICZ, Michał (2017), “The Strontium Isotope Budget of the Warta River (Poland): Between Silicate and Carbonate Weathering, and Anthropogenic Pressure”, *Elsevier, Applied Geochemistry* 81, pp. 1-11.

www.britannica.com